



Lašský dostavník



Ročník.....6
Rok.....2016

2
léto



**BESKYDSKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM FRÝDEK-MÍSTEK
NABÍZÍ:**



INFORMACE TURISTŮM

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK
NA KULTURNÍ A SPORTOVNÍ AKCE

PRODEJ MAP A PRŮVODCŮ

PRODEJ SUVENÝRŮ S TÉMATIKOU BESKYD

LIKÉRY

TRIČKA

TURISTICKÉ ZNÁMKY, ODZNAKY, NÁLEPKY, VIZITKY

TURISTICKÉ DENÍKY

KERAMIKA

poznejte blíže Frýdek-Místek na

visitfm.cz



www.beskydskalikerka.cz



Otvírací doba:

pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h

sobota 14 – 23 h

neděle 14 – 22 h



Obsah

Obrázek na obálce: Boris Zvada – kostel v Řepištích	
Úvodník (Z. V. Krulikovský)	3
Černé jezero (R. F. Jura)	4
Zbojník Juráš (Z. V. Krulikovský)	6
Literáti se sešli v Beskydech (D. Zápalková)	7
Kapusnica (F. Pituchová)	8
Vzpomínka na Štěpánka Kotka (Z. V. Krulikovský)	9
Folklorika – Lašsko? (Z. V. Krulikovský)	10
O Mariánském kostele (T. Prokešová)	12
Jak žech jo byl takim gizdym (A. Wawrosz)	13
Kdyby tak jednou pod Beskydem (Z. V. Krulikovský)	14
Trojmezí (B. Vidura)	16
Pranostiky	17
Budoucnost Honzy (O. Tlučková)	18
Nic nového pod Sluncem (O. Tlučková)	19
Fotodokumentace	20, 21
Jak je důležité mít Filipa (O. Szymanská)	22
Výstava zájmové umělecké činnosti	28
Šel malíř z Beskyd (B. Vidura)	29
Konopí (L. Pastorek)	30
Divadlo DUO má padesát (J. Krulikovský)	32
Sportovní legendy Laška – Tomáš Pospíchal (Z. V. Krulikovský)	34
Z receptáře lašského krále	35
Soutěž o odznak	36
Kalendárium léto 2016	37

Úvodník

Vážení čtenáři,

tak se opět hlásíme s dostavníkem, jaro nám pomalu přechází v léto, meteorologové slibují, že bude klidné, že už žádné hrůzy jako povodně, krupobití či dokonce tornáda nás nečekají. No, čert jim věř! Na jaře jim to moc nevycházelo, zejména pro náš region. Je dobré sledovat televizní zprávy z Katovic či ze Slovenska. Ty více odpovídají pravdě. Před velikonočními svátky jsme na jarmarcích pěkně zkusili chladu, výšlap na soutok Odry a Olzy byl skoro celý v dešti, ale v květnu už se dařilo. Prvomájový výšlap k Radegastu byl plný sluníčka a pohody, stejně tak výplaz na Kozinec. Místo Dne vína v Bořeticích jsme tentokrát dali přednost „Dřevěným Pustevnám“, kde jsme v sobotu 28. 5. slavnostně odstartovali soutěž řezbařů... Věru dáváme lidu v Beskydech na vědomí, kde je skutečná hranice mezi Lachy a Valachy. Také jsme u obou výšlapů společně zazpívali: „Laši, Valaši – jedna rodina...“

Na svátek sv. Cyrila a Metoděje již tradičně vyšlápeme z Mostů u Jablunkova na Hřavu, kdo má kroj, tak ať ho přibalí s sebou! Jinak vše najdete v kalendáriu, včetně ukončení Lašského kulturního léta v Sedlístích na Bezručově vyhlídce.

Opakovaně všem turistům dáváme na vědomí, že jsme termín uzávěrky odznaku Moravskoslezské Laško prodloužili o dva roky - až do **31. 8. 2017!**

Letní vydání dostavníku vychází s tradičním obsahem: pokračujeme v bylinářské rubrice, o legendách a osobnostech regionu, o historii, naši básníci se také - jako vždy - snažili.

Jak jsem již psal - ve spolupráci s Beskydským informačním centrem ve Frýdku-Místku se opět uskuteční výšlapy na Lysou horu - s lašským králem a zbojníky. Cestou od „Opičárny“ na Lukšinec se také dozvíte spoustu zajímavostí i o Lysé hoře, uslyšíte písničky o Ondráši, které se můžete cestou naučit a také zazpívat.

Na koho se dostavník nedostane - může si ho stáhnout z našich stránek -

<http://www.lassko.eu>.

Tam také bývá upřesnění našich kulturních i turistických akcí.

Z. V. Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně - vydává kulturně vlastivědné sdružení Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci.

E-mail: lassky.dostavnik@gmail.com (nebo: lasskykral@centrum.cz)

Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Michaela „Mikeira“ Krulikovská

Za dávných a dávných dob, jichž už dlouhá léta není pamětníka, žili lidé pod Lysou horou, pod Beskydem i po celém lašském kraji rozmařilým bezbožným životem. Boha nectili a ďábla se nebáli. Hřích u nich byl nejčastějším hostem, veselí, lenost a zahálka denní potřebou. Propadli všichni celou duší i tělem pekelnému knížeti.

V Lubnu u Frýdlantu žil tehdy sedlák Vavroš, chlap všemi mastmi mazaný, ďáblův nástroj v lidské podobě. Karbanil, pil, šidil lidi, kradl po dědinách i v městech, kde se co dalo, v hospodách se bil do úpadu. „Po hříchu přichází odplata,“ říkává se, a tak se stalo i Vavrošovi. Začal-li pračku, byl brzy ve dvoře na smetišti, pustil-li se do karbanění, prohrál všechno. Ale Vavroš chtěl být mermomocí lehce živ – a když se mu po dědinách nedařilo, dal se na zbojnickčinu. Pod Gruní čekával v lesích na kupce, až se budou vracet z Uher domů. Ti však se s pacholky nejen ubránili, ale přivázali zpupného Vavroše, do košile svlečeného, v lese.

Vavroš zuřil a svolával na lidi a na celý svět všechny pekelníky. Napadlo ho, že by se mohl upsat čertu a pak by měl lehký, veselý život. Zašel ve svatojánskou noc na Ondřejník, kde prý čarodějky mívaly sněmy, zašel na Lysou horu, hledal starou Hanu, svolával ďábly, dušoval se, že se zapíše peklu duší a krví, ale nic platno – nikde se mu žádáný rohatý neukázal.

A tak se vydal na Lysou ještě jedenkrát. Blízko nad Frýdlantem přskočil potok Sibudov a zamířil k Borové, Malenovicům, odtud pak po levém břehu zmíněného potoka přímo k zalesněné Hradové. Tam vystoupil na zvedající se horský hřbet. K jihu se chvílemi otevíraly krásné výhledy do údolí Satiny, na zvedající se za ní Lukšinec a dále vzadu Smrk, Radhošťské Beskydy a na Ondřejník, ale Vavroš se po té kráse příliš neohlížel. Pospíchal příjemným stínem po hřebeni Ivančeny k Malchoru, k sedlu a odtud na Gigulu, vrchol Lysé. Tam teprve se zastavil na holém temeni, oddychl si a mimoděk se i rozhlédl. Byl krásný, jasný letní den. Lysá se nade vším tyčila jako královna. Na severozápadním úpatí ležel Frýdlant, Místek, Frýdek a celá lašská krajina, planina Hlučínska i Slezska, za údolím k východu se zvedal mocný Trávný, Javorový, Čantoryja – k jihu pásma slovenských hor se skalnatými štíty i vrcholky bližší, beskydské. Vavroš se zastavil nad tou boží krásou. Ale to ho už zase posedla ďábelská myšlenka: být pánem, velkým pánem, pánem celé té krásy kolem. A svolával opět

25. června (sobota): Raciborz (Polsko) Zamek Piastowski: v 15 hodin vernisáž výstavy fotografií Tomáše Sládečka „Leoš Janáček a Hukvaldy“

2. července (sobota): Ostravice hotel Freud – v 10 hodin slavnostní zahájení výstavy Výtvarné skupiny Petra Bezruče – lašský král, Kotci, Gruník

5. července (úterý): Tradiční Cyrilometodějská pouť (odpust) na Hrčavě – vlakem z Frýdku v 7,33 (přes Č. Těšín) do Mostů u Jablunkova. Pak pěšky směr Hrčava

16. července (sobota): Obecní slavnost ve Stríteži – za účasti lašského krále a jeho družiny - v pořadu „Odulejne, u nas je to fajne“

17. července (neděle): Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Lašska) - z Mořkova přes Libotín na Štrambersk, tam projdeme Lašskou naučnou stezku. Odjezd vlakem z Frýdku v 7,30 (8,31 Mořkov), návrat opět vlakem.

13. srpna (sobota): Baškohrádky – přehrada Baška – od ranních hodin

14. srpna (neděle): Lašské ZOO v Hodoňovicích slaví 5 let od svého vzniku, ve 14 hodin křest novým přírůstků (nosálů) – lašský král a jeho družina

21. srpna (neděle): Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Lašska) Stezka J. L. Mikoláše: ze Skalice-Záhoří přes Dobrou, Frýdecký les, tvrz u Bruzovic do Sedliště.

3. září (sobota): Bezručova vyhlídka u Sedliště – od 15,30 Lašské kulturní léto (ukončení)

11. září (neděle): Tradiční Bezručův výplaz na Lysou horu

11. září (neděle): Pout' (odpust) v Hodoňovicích

28. září (úterý) : Vlastivědný výšlap (Stopami dávné minulosti Lašska) – Paskov (zámek) – Palesek (tvrz) – Krmelín + „Horolezecký výplaz na K 1“

Termín uzávěrky soutěže o získání odznaku

"Království lašské" odložen o 2 roky!

Kulturně-vlastivědné sdružení "Království lašské" vyhlásilo soutěž o získání turistického odznaku. Úkolem soutěžících je nejpozději **do 31. srpna 2017** navštívit 28 vybraných míst našeho regionu a získat potvrzení - razítko, vstupenku, nebo opsat potřebný údaj. Záznamníky jsou k dostání (v ceně 30 Kč) v informačních centrech v Brušperku, v Kopřivnici, ve Štramberku, na Slezskoostravském hradě, v Muzeu Novojičínska (zámek v Novém Jičíně), Muzeu Sigmunda Freuda v Příboře, v zámku v Klimkovicích, v Kuníně, v Hodslavicích (Rodný domek F. Palackého), v Metylovicích (Muzeum Kožané město) a také u našich sponzorů

- v restauraci Lašská jizba v Sedlístích, v prodejně Beskydské likérky ve Starém Městě u Frýdku, v hospůdce U bobra v Raškovících, v hostinci Ondráš v Janovicích, v hospodě Pod Borovou v Malenovicích, v hostinci U Čendy a v Lašském ZOO v Hodoňovicích, v recepci hotelu Prosper v Čeladné, v Hospůdce Kohutka ve Vyšních Lhotách, v restauraci hotelu Lašská Chalupa v Kunčicích p. O. aj.



Po splnění podmínek doručíte záznamník (osobně nebo poštou) na adresu: Království lašské o. s., Skalice 6, 738 01 Frýdek-Místek (tel.: 724 140 705) a obdržíte pak zmíněný odznak zdarma. Prvních 50 účastníků bude odměněno zvláštní premií - suvenýrem od sponzorů. V ceně záznamníku je i poštovné.

pekelníky, zlé duchy, čaroděje, d'ábly.

Náhle ze země vyšlehl mocný pramen a před sedlákem stálo dvanáct červeně oděných pánů s černými kníry a vlajícími péry za klobouky.

„Co poroučíš, pane náš?“ uklonilo se všech dvanáct.

„Vy – vy“ – lekl se Vavroš, „kdo jste?“

„Tvoji nejoddanější služebníci“ – a opět se všichni uklonili.

„Služebníci, sloužit mi chcete - a jak dlouho?“

„Rok. Celý rok.“

„I vy, obludy pekelné, pryč - pryč! Tak dlouho vás hledám a jen rok chcete.“

Všechno zmizelo jako přízrak.

Znovu začal sedlák volat, dušovat se, nic platno. Zoufale se chytal za hlavu, že nesvolil, že je nepřemluvil. Pobíhal po vrcholu Lysé jako zmatený. Pak se rozběhl po stráni dolů.

„Hromské d'ábelské nestvůry, budou ony sloužit nám, lidem, nebo my jim? Tak jsem je hledal – ale počkej, přejí mi, jistě mi přejí!“ pobrukoval. „Vždyť se mi ukázali.“ To už byl dole pod Gigulou. Tu uviděl velký kámen. Zastavil se a dlouho uvažoval.

„Kdyby mě peklo přálo, jistě bych našel pod tím kamenem poklad,“ myslil pomateně. V tu chvíli se kámen pohnul a z nitra hory vyrazila oslnivá záře. „Zlato, zlato!“ Vavroš se vrhl na kolena a hrabal oběma rukama ve svítivém kovu. „Počkej, odvalím ještě kámen,“ řekl si a opřel se napjatými pažemi.

Kámen se pohnul, ale pod ním vyrazil tak silný vodní proud, že Vavrošem mrštil vysoko do vzduchu. Z otvoru se vyvalily spousty kalných, černých vod, vody uvolněné z Černého jezera, ukrytého pod Gigulou, vrcholem Lysé hory. A dravé proudy se valily po stráních Lukšince dolů k Frýdlantu, braly s sebou kamení, kácely lesy jako ve vichřici, bořily a trhaly skály a za strašlivého lomozu plnily hlubokou horskou kotlinu mezi Lysou horou, Smrkem, Kněhyní a Ondřejníkem, až si tudy uvolnily cestu a ve velkých spoustách se vylévaly do lašské roviny. Tehdy bylo v kraji kolem Frýdlantu všechno zničeno: krásné horské lesy s útulnými vesničkami, salaše, dobytek i tisíce hříšných lidských životů. To nastal veliký boží soud.

Po čase se osud smíloval. Vody začaly opadávat, vrcholy kopců vystupovaly, osychaly stráně i doliny, a do rodného, jako znovustvořeného kraje se vrátilo v pokoře několik kajčnicků, uteklých před zábavou na vrcholy vysokých hor. A začali nový, spořádaný život.

Do dneška se za zimních večerů v Janovicích, Malenovicích i na Borové povídá o tajemném Černém jezeru uvnitř Lysé hory a o zlém sedláku Vavrošovi. Ba jsou i mnozí, kteří slyšeli v zlých dobách z hor temný hukot jako spousty vod. To prý je pro výstrahu!

Běda, uvolní-li se voda Černého jezera ještě jedenkrát!

Staré pověsti slezské – 1934

Zbojník Juráš

V sobotu 26. března vyšel v Deníku článek „Sláva a potupná smrt zbojníka Jury Gajdůška“. Autor (Boleslav Navrátil) v něm spojuje tohoto zbojníka s Jurášem, druhem věhlasného Ondráše z Janovic, kterého Juráš zabil ve Sviadnovské hospodě v roce 1714. Jde o omyl, protože Jura Gajdůšek neměl s Jurášem – vrahem Ondráše – nic společného, snad jen to, že byl také zbojník. Bohudík jsou o Jurášovi úřední záznamy, které uvádí z dobových dokumentů jak Alois Sivek, autor knihy „Ondráš z Janovic“ (1958):

„...Tyto, ve slovanské řeči zapsané výsledky udávají výpovědi a skutečnosti: Jura Fuciman (zvaný Jurášek) z Malenovic, 37 let starý, bydlel na Grůni, spoluúčasten na pokusu o loupež v Bludovicích...(Těšín, 17. dubna 1715)“.

Ještě podrobněji o Jurášově skonu Jiří Tichánek v knize „Ondráš“ (2009): „...byl Juráš pozván se svými druhy na frýdecký zámek pod záminkou, že jim tam bude vyplacena slíbená odměna 100 zlatých za usmrcení Ondráše. Ve Frýdku však peníze nedostali a ze zámku byli zbojníci posláni do Těšína, kde jim měli vyplatit z hlavní daňové pokladny rovným dílem společnou odměnu. Do Těšína zbojníci dorazili 20. srpna 1716 a po předvedení před těšínského fojta, za přítomnosti dvou konšelů a těšínského purkrabího jim bylo oznámeno, že budou vsazeni v železech do žaláře. Když jim však chtěli odebrat sekery, Juráš rozpoutal rvačku a ukrytým nožem poranil konšela, biřice i kata. Polenda se ozbrojil pouty a jimi rozbil katovi hlavu a zdemoloval v místnosti kachlová kamna. Poté, po přivolání posil, byli zbojníci přemoženi a spoutáni...Samotný Jiří Fuciman – zv. Juráš byl pro výstrahu popraven v Těšíně lámáním pomocí okutého kola a Jura Polenda byl oběšen. Popravu provedl těšínský kat Friederic Joseph Brückner...“

Tak skončil neblaze proslulý vrah a „Jidáš“ - Juráš Fuciman z Malenovic.

Z. V. Krulikovský

Z receptáře lašského krále

Leto na krku, tuž cosik lechčiho, aby zme tělo moc nězatěžovali. Třa využit' dary, kere nam ten čas dava. At' už v lese, doma na zahradce, či na trhu.

Horalske kobzole z brynzou

1,5 kila novych kobzoli, 10 deka masla, 20 deka čerstve brynzy, koper, sul a kmin.

Olupane kobzolky (něškrabat') uvaříme ve slane vodě s kminem. Dame na taliře a posypem brynzu, koprem a pokropíme rozpuštěným maslem.

Frydecka mačka

1 liter vody, 2 lyžky masla, 2 lyžky hladke muky, 2 deci kisle smetany, 2 vejca, 1 hlavkovy salat, na drobno nakraty koper, nove kořeni, bobkovy list, sul.

Do vařycy osolene vody dame jeden bobkový list, nove kořeni a vaříme pul hodiny. V hrnku rozmíchame kislou smetanu s hladkou muku a pomalu přidavame do mačanky – musíme furt michat', aby se smetana něsrazila. Chvilku povaříme a dame pryč z plotynky. Do hotove mačky dame nakraty hlavkový salat, natvrdo uvařene a nakrate vejca, jemnutko nakraty koper a maslo. Mačku podavame s vařenými kobzolami.

Zbujnicke kuřa v kotliku

Pulka kuřaťa, 4 menši platky špeku, 2 lyžky sadla, trochu soli, tymianu, kminu, mleteho pepřa, šalvěje, jedna cibula, česnek, pulitrový hrnek čerstvych hub, 5 středně velkych kobzoli.

Kuřa rozdělíme na 4 dílky a na sadle prudko opečem ze všech stran. Dame z kotlika, posolíme a opepříme. Na stejným sadle osmahněm nakratu cibulu, přydáme nakrate očistěné huby, kmin, kostky kobzoli a podlijem trošku vody. Vložíme kusky kuřaťa, okořenime tymianem, šalvěju, dvěma namačkanými stružky česneka a na každý kusek položíme špek. Pečeme v trubě až je měkuté. Třa ho občas podliť!!

Sportovní legendy Lašska

Tomáš Pospíchal

Kdo by si z fotbalových fanoušků nepamatoval okřídlenou větu: „Fotbal nemá logiku!“. Vyslovil ji před lety jeden z nejlepších fotbalistů i trenérů Československa Tomáš Pospíchal. Narodil se 26. června 1936 v Pudlově u Bohumína. Po záboru pohraničí ostěhovala se jeho rodina do Přerova, později do Telče, kde již v žákovských letech hrál za muže v krajském přeboru! Učil se pak v Ostravě, jako šestnáctiletý už hrál druhou ligu za Vítkovice. Na vojně hrál za klub Tankista Praha a Duklu Pardubice. Po vojně nastoupil rovnou do prvoligového Baníku Ostrava, kde hrál sedm sezon.

Do reprezentace se dostal již v roce 1956, teprve v roce 1962 zazářil - v kvalifikaci na mistrovství světa, kdy dal důležitý gól Skotům, v Chile o něm pak psali jako o nejlepším pravém křídle Evropy! Ve finále proti Brazílii podal neuvěřitelný výkon. Po dlouhém čase jsme konečně mohli vidět záznam tohoto utkání, kde technikou i rychlostí udivoval fotbalový svět. Tam také přihrál na vedoucí branku Josefu Masopustovi.

V roce 1964 přestoupil do Sparty Praha – k nelibosti fanoušků Baníku. Byl jsem přítomen na Bazalech (snad poslednímu) utkání Tomáše Pospíchala proti Spartě. Baník tehdy deklasoval Spartu pěti góly, a byl to právě on, který vyvolal rozruch posledním gólem: po úniku z pravé strany obešel padajícího brankáře, zaťukal na levou tyč a kolenem vhodil míč do branky... Pražský tisk bouřlivě psal o zesměšnění soupeře a žádal trest, avšak ti rozumnější ho raději přetáhli do svého klubu...

Získal se Spartou dvakrát titul a hrál také čtvrt finále Poháru mistrů evropských zemí. Od roku 1968 hrál ve Francii – tři sezóny. To už začal trénovat, nejprve v Ostravě – zvítězil s Baníkem v Československém poháru, v roce 1975 se probojovali do čtvrtfinále poháru UEFA. Pak trénoval v Plzni, ale největší úspěchy slavil s pražskými Bohemians. V roce 1983 vyhráli ligu a dostali se až do semifinále poháru UEFA.

Bohužel, zdraví ho pak přestalo poslouchat, dostal infarkt, prodělal transplantaci srdce. Zemřel 21. října 2003 ve věku 67 let.

Zdeňka Viluš Krulíkovský

Literáti se sešli v Beskydech

Stalo se již pěknou tradicí, setkávat se s kolegy literáty v květnových dnech v Beskydech. Nejinak tomu bylo i letos, kdy Literární klub Petra Bezruče Frýdek-Místek pozval na Beskydskou lavičku 2016 (jak se setkání nazývá) literární hosty ze Slovenska, Čech i Moravy. Nádherné sluníčkové dny 20. - 21. května vítaly účastníky setkání v Malenovicích v hotelu Rajská bouda, kde se vše odehrávalo.

Páteční podvečer byl zasvěcen poznávání beskydské přírody. Vyjeli jsme se Slováky k hotelu Petr Bezruč v Malenovicích, ale i na golfové hřiště v Ostravici. Krásné výhledy u dobré kávy se naskytly i od hotelu Zlatý orel. A večer patřil představení se navzájem, ale též zpěvu a tanci u harmoniky a houslíček.

V sobotu jsme přivítali hosty – přednášející, historika a spisovatele Petra Andrlého, který představil nejen své knihy, ale přiblížil vše okolo nich, jak vznikají, jak poznává nové přátele, kteří jsou ochotni pomoci při hledání obyčejných lidí v Beskydech, kteří se se svými životními příběhy neodmyslitelně zapsali do zdejší historie poměrně rázovitého regionu.

Pracovník muzea Beskyd Jaromír Polášek zaujal literáty především svým vyprávěním o pověstech a pohádkách, které pod Beskydami neustále nachází, vydává knihy, pořádá přednášky, vlastivědné vycházky, aby se tak tyto nejstarší literární útvary, které vznikaly mezi prostými lidmi, zachovaly. Samozřejmě došlo na spoustu zajímavých dotazů, které hosté literátům rádi zodpověděli.

Setkání přišla pozdravit i předsedkyně Obce spisovatelů ostravské pobočky, spisovatelka a básnířka Lydie Romanská.

„Je jistě dobře, že se scházejí lidé, kteří jsou naladěni na stejnou strunu, že píší, že nacházejí stále nové a nové příběhy, které jsou ochotni dát na papír v jakékoliv formě – v próze či básni a dokáží je prezentovat na veřejnosti. Jsem ráda, že Literární klub Petra Bezruče taková setkání pořádá, i když si uvědomuji, jak je to organizačně i finančně náročné. Děkuji vám všem za pozvání a přeji hodně krásných napsaných řádků,“ podotkla Romanská.

Odpolední program Beskydské lavičky byl zasvěcen prezentaci zúčastněných klubů a jednotlivých literátů. Každý ze své tvorby přednesl to, co si myslí, že se mu podařilo nejlépe napsat. A skutečně zde zazněly nejen básně, povídky, ale i malá divadelní scénka. Pestrost příspěvků svědčí o tom, že literáti jsou velice všímaví lidé, zaujme je

třeba obyčejná káva na stole, obrázek večerního města, ale samozřejmě, téma lásky je věčné.

Čas strávený v příjemné společnosti stejně smýšlejících lidí utekl velice rychle. Za hudebního doprovodu country skupiny Sousedé jsme se loučili se svými slovenskými přáteli s nadějí, že se brzy uvidíme – třeba na podzim v Martině na Martinské poetické jeseni. Uvědomujeme si, že bez finančního přispění sponzorů by se taková neobvyklá setkání nemohla uskutečnit, proto si vážíme všech, kteří nás podporují a fandí našemu psaní.

Dajana Zápalková

Kapusnica

Pry na Hamrovicach
keresi robečky
natlačily zeli
do rozeschle bečky.

Kapusnica těkla
rovno do doliny,
uděkajť lude
chytat' vitaminy!

Lude němeškali,
do putenek brali,
v městě na jarmaku
draho ju prodali.

Hamižne paničky,
jak by čert do nich vliž,
myslely, že je to propolis.

Hned ve frontě staly,
hrynce popod pažu,
pry se ešče dněskaj
kapustnicu mažu.

Františka Pituchová, Hlupoty - 1997

DUO za 50 let, to je 214 premiér, z toho dvě třetiny pro děti. Dále 1730 představení pro všechny věkové kategorie diváků, jichž bylo téměř čtvrt milionu.

DUO organizovalo v letech 1968 – 1987 dvacet ročníků meziokresní soutěže v uměleckém přednesu o cenu Petra Bezruče „Zlatý ještěr“.

DUO vystoupilo na více než stovce festivalů a přehlídek od okresních přes krajské, národní až po celostátní – Bábkarska Žilina, Loutkářská Chrudim, Rakovnická Popelka, Národní přehlídka v Třebíči, Festival přátelství v Napajedlích, Dny dětské radosti v Ústí nad Labem, Loutka Litvínov atd. Získalo na nich bezpočet cen a ocenění jak kolektivu, tak i jednotlivců.

DUO obohatilo loutkové divadlo o nové postavičky čertů Brka a Frka, dětské zábavné pořady o velmi populární dvojici klaunů Marcelka a Emilka. Několikrát jsme překvapili porotu i diváky nezvyklými i novými inscenačními prvky. Zvláště pak non verbálním divadlem. Unikátní projekt vytvořilo DUO spolu s Centrem nové naděje pro žáky základních a středních škol. Ve 27 představeních shlédli žáci z Frýdku-Místku a Třince představení „Něco velkého“ a poté následovala vždy beseda o drogách s aktivisty centra a herci.

Pamětníkům připomenu největší hity - muzikály Výtečníci, Nejkrásnější válka, Rodiče se zbláznili, Potopa světa a Zvonokosy, činohry Morálka paní Dulské, Duel, Malé příhody letní, Dalskabáty a Dobrodružství v Paříži. Pro děti pak loutkové pohádky O líném Honzovi, Příhody medvídky Ťupinka a činoherní pohádky Popelka a Dědeček a babička v pekle.

Vůbec divácky nejúspěšnější inscenací byl muzikál „Nejkrásnější válka“ z roku 1982. U porot na soutěžích nejvíc bodovaly činoherní inscenace Dobrodružství v Paříži, Jako ti holoubci a Lásky hra osudná. Všechny tři zvítězily v krajských soutěžích a byly nominovány na národní přehlídky. Z inscenací pro děti to byla Popelka a hlavně O líném Honzovi.

Posledně jmenovaná velmi úspěšně reprezentovala naše město v roce 1981 na federální soutěži Bábkarska Žilina a na národní přehlídce Loutkářská Chrudim. Při návratu ze Žiliny vítali soubor ostatní členové divadla s transparentem „Vivat DUO“. U příležitosti jeho 50. narozenin zvedám nad hlavu pomyslný transparent se stejným heslem a děkuji všem, kteří byli během těch padesáti let se mnou u toho.

Jan Krulíkovský

Divadlo DUO Frýdek-Místek má padesát

aneb Vivat DUO

Jeho loutková scéna dokonce 85 let. Naše město mělo dvě loutková divadla. Frýdecké sídlilo v nynějším Čtyřlístku, divadle Na Slezské, starší místecké v sokolském pavilonu v sadech B. Smetany (dnes Sokolík). Původně to byl Loutkářský odbor Sokola Místek, od roku 1945 Loutkové divadlo Říše pohádek. Na konci roku 1965 jsem převzal jeho vedení. To už byla Říše pohádek (dále jen ŘP) pod Závodním klubem Slezan, stejně jako frýdecké loutkové divadlo. Na konci sezony v červnu 1966 dosáhla ŘP uměleckého vrcholu. Byla mezi třemi nejlepšími soubory v kraji. Jenže většina členů byli studenti středních škol, kteří odmaturovali a rozešli se na vysoké školy.

V roce 1956 jsme jako skupina čtrnáctiletých až šestnáctiletých studentů v čele s Leošem Bílkem obnovili po dvouleté přestávce provoz i činnost Říše pohádek. Po desetileté nepřetržité činnosti by bylo chybou v ní nepokračovat. Zároveň bylo ale obtížné hrát loutkové pohádky pro děti každou neděli a přitom zásadně změnit způsob inscenování tak, aby hry byly pro diváky přitažlivé a konkurence schopné vedle rozvíjející se televize a filmu.

Hrál jsem v té době i ochotnické divadlo v dramatickém kroužku ZK Slezan. Režisér Milan Pastor soustředil kolem sebe mladé, herecky nevyužitě ochotníky. Dohodl jsem se s ním, že vytvoříme z Říše pohádek nové, mládežnické divadlo hrající jak loutkové, tak činoherní hry pro děti i dospělé. Tak vzniklo k 1. 7. 1966 DUO. Název skrývá zkratku Divadlo U Ostravice a zároveň vyjadřuje podvojnost žánrů.

Mám tu čest plných 50 let stát v čele tohoto divadla jako umělecký vedoucí. Svou aktivitou a žánrovou pestroostí inscenací nemá obdoby.

Do roku 1993 DUO působilo v sokolském pavilonu. Od roku 1993 sídlí ve Čtyřlístku, který od roku 1990 neměl vlastní soubor. O deset let později mnozí odchovanci Divadla DUO chtěli jít svou vlastní tvůrčí cestou, a tak vznikly soubory Čtyřlístek, ING, KuKo a Serum.

Čím obohatilo DUO kulturní život města, co přineslo českému loutkářství a ochotnickému divadlu?

Souborem prošlo víc než 330 vesměs mladých lidí. Několik z nich se pak dalo na profesionální divadelní dráhu. Jedním z prvních členů byl i lašský král Zdeňka Viluš I. Tito adeпти jevištního umění našli v Divadle DUO uplatnění v loutkových a činoherních pohádkách, v činoherních inscenacích pro dospělé, v divadle poezie, v kabaretech pro děti i pro dospělé a v muzikálech.

Vzpomínka na Štěpána Kotka

S panem Štěpánem Kotkem jsem se poprvé setkal před mnoha lety v Opavě. Předzpíval jsem tamnímu vedení opery za klavírního doprovodu právě pana Kotka. Tehdy jsem zdaleka netušil, že se budeme potkávat v našem regionu pod Lysou horou, kde působil v zcela jiné oblasti hudby – folkloru. Jako správný muzikant dobře chápal slova Leoše Janáčka, že „píseň vzniká na slovu“. A protože se u nás mluví od pradávna po lašsky, proto se věnoval lašské muzice celým svým srdcem a elánem. Potkávali jsme se na různých akcích, nejvýrazněji se mi do paměti zapsala oslava životního jubilea paní Františky Pituchové ve Frýdlantu n. O. Po skončených oficialitách jsme v užším kolektivu diskutovali o lašské problematice. Tehdy pan Kotek (za přítomnosti a souhlasu paní Františky) vyslovil větu: „Vás bereme, vás uznáváme, vy jste opravdu náš král, protože pro nás hodně děláte a za to naše Lašsko už roky bojujete... a ne jako ti jiní, kteří si jenom hrají na krále či jiné papaláše a při tom sledují jen svůj prospěch!“ Několikrát jsme spolu vedli řeč o Lašsku při dalších setkáních – na Sochových slavnostech ve Lhotce, nebo jen tak na ulici či ve vlaku do Ostravy. Byl to právě on, kdo mě upozornil na rukopisy a vůbec na dílo Joži Vochaly, ze kterého jsem pak hodně čerpal – zejména pro Lašský dostavník.

15. 6. 2011 byla do Sedliště svolána Slavnostní valná hromada Království lašského, kam byli také pozváni dříve narození roduvěrní Laši a Lašky, kteří se svým celoživotním dílem zasloužili o Lašsko. Došlo k povýšení do stavu „Lachuv honoris“, byla jmenována „Rada kmetuv Kralovství lašského“. Mezi 16 „kmetů“ byl i vynikající muzikant, pedagog, rodák z Frýdlantu n. O. pan Štěpán Kotek. Nemohl se sice této slávy osobně zúčastnit, ale „Dekret kralovsky“ mu byl doručen později.

Naposled jsme potkali před nádražím ve Frýdku. Sděloval mi své dojmy z minulého dne, kdy navštívil ve Frýdeckém zámku přednášku Jaroslava Štíky o Valašsku i Lašsku: „Na můj přímý dotaz – a co horalské Lašsko? - snad poprvé v životě Štika přiznal jeho existenci! Vždycky ho totiž vědomě zaměňoval za Valašsko...“

Zdeněk Vilém Krulíkovský

Folklorika: Lašsko?

Při vlastivědném výslapu 13. března na Zapadlisko se k nám připojila Česká televize s tím, že se tak zúčastníme natáčení pořadu Folklorika o Lašsku. Jen velmi zhruba jsem byl po telefonu seznámen se scénářem. Kromě výslapu, kde si přáli kroje, ještě chystali natáčení u mne v chalupě, pak jsem měl točit v Příboře, mělo jít o dialog o lašské otázce s panem dr. Michaličkou, 20. března měl štáb ostravské televize dorazit na Slezskoostravský hrad, kde jsme hráli představení „Ondraš, pan Lysej hory“.

Při natáčení v neděli po výslapu u nás doma mi pan režisér sdělil, že k dialogu v Příboře nedojde. Upozornil jsem tehdy také na skutečnost, že by to chtělo přece jen nějaký folklorní soubor, třeba Ondřejnici, Ostravičku, Grunik... Jelikož řekli, že by to nestíhali, tak jsem se dohodl s paní režisérkou, že nějaký materiál pro ně seženu. Ostravička mi půjčila DVD z festivalu, Ondřejnica mi dala tip na jejich stránky. Když se 20. 3. televizní štáb objevil na Slezskoostravském hradě, hned jsem jim chtěl DVD dát, režisér mi sdělil, že ho nepotřebují, že mají materiál dost. Také na hradě netočili ani Ondráše, ani folklorní soubory, které před námi (i po nás) vystupovaly. A tak byla Folklorika v podstatě bez folkloru, já s mojí družinou jsme to nezachránili... Z mého monologu o Lašsku, který byl natočen u nás doma, také se hodně do 24 minut pořadu nevešlo, hlavně některá podstatná fakta.

Pořad měl u široké veřejnosti velice pozitivní ohlas. Ale my, kteří máme k lašské otázce blíž, jsme byli do jisté míry rozčarováni. Již v před titulcích se v na televizní obrazovce objevil text, že půjde o setkání se samozvaným lašským králem, kterýžto nesmysl vyvolal negativní reakci nejen mou, ale i jiných kolegů z Království lašského. Nejsem žádný samozvanec... ale o tom již bylo napsáno nejen v Lašských dostavnících dost... jen ta pro zajímavost – jako lašský král jsem byl během posledních deseti let přivítán se svou družinou ve více než v **sedmdesáti obcích** nejen regionu, ale i v zahraničí (Polsko, Slovensko), opakovaně pražskými Lachy a Laškami.

V průvodním slovu také zaznělo, že Království lašské je jakási fabule...ne, **Království lašské je IDEA**, inspirována Lašskou perspektivou, která vznikla před válkou z iniciativy PhDr. Ervína Goye. Tehdy bylo řečeno, že dvoumilionový lašský národ, který je dějinnými událostmi rozdělen do čtyř států a je tak utiskován nejen Němci, Poláky, Maďary, ale i Čechy, má právo na sebeurčení, na svou svébytnost. My jsme tehdy v tom roce 1987, kdy jsme vyhlásili obrodu Laška a založili Království, také pocíťovali potřebu něco udělat pro to, abychom

- Roztroušená skleróza
- Epilepsie
- Bolest
- a mnoho dalších.

Semínka:

Celá semena jsou vhodnou součástí snídaně, ať už na namazaném chlebu či v müsli. Semínka loupaná, tedy zbavená slupek, se dají přidávat takřka do všeho. Začíná přibývat odborných studií, prokazujících významné léčebné vlastnosti konopného semene a z něj lisovaného oleje. Konopné semínko může být plnohodnotnou náhradou masa. Výživové hodnoty semínka jsou tvořeny průměrně z 25 procent proteiny, 31 procent tuky a 34 procent uhlohydrátů. Semínka jsou dále mimořádně bohatá na minerály, jichž obsahují překvapivě širokou škálu. Léčebné účinky – přispívají k prevenci proti ateroskleróze, infarktu, mozkové příhodě, lupence, upravují hladinu zlého cholesterolu, snižují krevní tlak, zmiňují v organismu zánětlivé procesy atd.

Všelék, nebo ne?

V podstatě lze říci, že neuplyne týden, kdy by světlo světa nespatřil nějaký nový konopný výzkum. Stačí si otevřít internet a začít vyhledávat jak odborné názory, tak svědectví o léčbě řady nemocných.

Libor Pastorek



Divadlo DUO v Místku (dnes Sokolík)

Konopí (Canabis)

Nejen droga (pokračování)

Jak jsme slíbili v podzimním čísle dostavníku, zaměříme se na popis a využití jednotlivých částí rostliny, ale ještě krátce stručně k pěstování a výsadbě.

Rostliny pro svůj vývoj potřebují hlavně teplo a vlhko a hlinito-písečnou půdu, kterou upravte drceným vápencem, nebo skořápkami vajec a prohnajte dobře proleželým hnojem (kuřince, kobylince apod.). Vegetační doba je cca 150 dnů, což je však podmíněno hlavně počasím. Ideální čas na sklizeň samičích rostlin přichází v době, kdy bílé chloupky (pestíky) na květech z větší části začínají hnědnout. Důležitou součástí je zhruba dva týdny před sklizní přestat hnojit, aby v rostlině nezůstaly nežádoucí zbytky hnojiv. Proces samotné sklizně nepředstavuje nic obtížného, pouze odřízneme stonek kousek nad zemí, případně vytáhneme celou rostlinu i s kořenem. Říká se, že rostlina by měla schnout celá. Většina pěstitelů se shoduje v tom, že ideální je rostlinu uříznout těsně nad kořenem, oddělit velké listy a ponechat je vyschnout ve větrané tmavé místnosti, kde není přílišná vlhkost.

Jak využít jednotlivé části rostliny:

Velké listy:

Velké usušené listy lze použít do masti, připravovat z nich obklady nebo přidávat do jídla jako koření. Podobně lze využít i listy a květy samičích rostlin.

Malé listí od květů samičích rostlin:

Tyto listy jsou obaleny pryskyřicí a lze z nich připravit účinnou mastičku, nebo je přidávat do koupele. V podstatě jde o stejné využití jako u květu, pouze o něco nižší účinnosti.

Palice /květy samičích rostlin/:

Květenství samičích rostlin obsahuje nejvíce pryskyřice, a tudíž nejvíce účinných látek, především léčivých kanabinoidů THC a CBD.

Květy samičích rostlin jsou nejpoužívanější částí rostliny, nejen pro kuřáky, kteří vyhledávají opojné účinky, ale také k léčbě. A těch nemocí a neduhů, které se dají pomocí této rostliny odstranit nebo aspoň zmírnit, je opravdu mnoho. Uveďme si zde ty nejzajímavější léčebné přínosy konopí.

- Prevence léčby rakoviny
- Léčba revmatických onemocnění
- Zmírnění lupenky
- Léčba cukrovky

nebyli vymazáváni z map, slovníků, z povědomí lidí - dokonce i na vlastním Lašsku. Neměli jsme v úmyslu bojovat o samostatnost, či třeba autonomii, chtěli jsme (a chceme!) dosáhnout toho, aby si lašský lid z Moravy, Slezska, Kysúce i Galicie (Haliče) uvědomoval svou identitu a sounáležitost i přes hranice, které nám vnuly dějiny. Abychom nezapomínali svých společných kořenů v jazyku, v muzice, v tanci – v celé své starobylé lidové kultuře. Nová doba – otevření hranic nám pomohla, spolupracujeme s Lachy z Ratiboře, Ustroně, Bielsko-Bialé, Visly, z Turzovky, ze Staškova i odjinud. Bohužel ještě stále zaznívají demagogické polopravdy z minulých desetiletí, že Lašsko si vymyslel Janáček, že je to jen dílo skupinky intelektuálů, popírání horalského Lašska a jiné desinformace. Je pozoruhodné, že nejčastěji nám je prezentují ti, kteří nejsou „naši“, kteří pocházejí odjinud, zejména z Čech okolo Prahy. Mají asi pocit, že nás zabeďně z východu vlasti musí poučit, co a jak. Však to nejlépe vystihla paní Olga Tlučková v jedné své básničce: „...**nejsme stádo opic!**“ Je smutné, že i někteří studovaní našinci opakují to, co ve školách slychávali v minulosti. Mám pocit, že to ani není nedostatek znalostí, ale jakási přetrvávající obava, aby „nenarazili“, ohlížejí se po vztyčených přehradách, lekají se již vydaných hesel...

Bohudík, Lašsko stále žije, od pradávna v povědomí lidu, který zachoval velké množství informací v písničkách, tancích i v lidové slovesnosti. Nejen Leoš Janáček a František Bartoš, ale také i Helena Salichová, Josef Mojžíšek, František Lýsek, Joža Vochala, Vincenc Socha a jiní a jiní, kteří se potkávali s množstvím živého materiálu a také s pamětníky dávných časů. Televizní pořad měl jednu přednost – ozvala se mi řada rodověrných Lašek a Lachů, kteří mě obdarovávají nejen starými zpěvníky a texty, ale i písničkami a tanci „na živo“, které znají od svých předků.

Zdeněk Vilém Krulíkovský

O Mariánském kostele

Znám kostel krásného jména,
Marie se jmenuje ta žena.
Dvě bílé věže mezi nebem a zemí,
při pohledu na ně krásně je mi.
Naše město je spjato s ním,
kolik lásky v sobě má, dobře vím.
V Ostravici uběhlo mnoho vody proti času,
on však, ani po letech netratil svou krásu.
Je ozdobou celého kraje a širého okolí,
ať všechny, kdo ho navštíví, srdce nebolí.

Tat'ána Prokešová – Kamínky (2016)



Bazilika - B. Zvada

Výstava i tímto získává svůj jedinečný rozměr, nabízí pro návštěvníky jedinečnou příležitost na jediném místě se setkat s velkým množstvím oborů lidské činnosti tak, jak ztvárňují a vidí lidé žijící v Beskydech a Pobeskydí prostý, někdy drsný ale vždy bohatý a zajímavý život Beskyd. Je tedy se na co těšit.

Výstavu slavnostně zahájí lašský král Zdeněk Vilém Krulíkovský v příjemné atmosféře cimbálové muziky Kotci v sobotu 2. července v 10:00 hodin. Součástí slavnostního programu je již tradičně také vystoupení **folk-lórního souboru Grunik**. Výstava potrvá do 16. července a sál s uměleckými exponáty bude otevřen denně od 9 do 12 a od 13 do 17 hodin.

Stručně:

Název: **Výstava zájmové umělecké činnosti**

kde: Hotel Freud, Ostravice 190

pořadatel: Výtvarná skupina Petra Bezruče

kdy: od 2.7.2016 do 16.7.2016, denně 9-12, 13-17

slavnostní zahájení: 2.7.2016, 10:00 hodin

kontakt: 734636045 www.umelcibeskyd.cz

Šel malíř z Beskyd...

Janu Satinovi

Šel malíř z Beskyd
srdce široké
a múzy rozevláté
šel po své cestě
nerovné a hrbolaté
šel ke své paletě
barev a odstínů
a v hlavě náměty
snad každou vteřinu
nad hlavou nebe
pod nimi hory
ty kopce beskydské
až nad obzory
a v silných čarách
potoky divoké
v pastózních skvrnách
strže tak hluboké.

Bohumír Vidura

Výstava zájmové umělecké činnosti

Výtvarná skupina Petra Bezruče oznamuje všem příznivcům, že po roce jsou opět v plném proudu přípravy **Výstavy umělecké činnosti**, kterou zájemci zhlédnou během července v sále hotelu Freud v Ostravici. Po velmi úspěšném 43. ročníku, který se v loňském roce konal poprvé v nově rekonstruovaných prostorách hotelu, se připravuje již 44. ročník.

Navštěvníci uvidí díla jak tradičních vystavovatelů tak i nových členů. Nelze nepřipomenout **malíře a řebáře Jana Satinu**, který bude vystavovat své malby a řezby z beskydských motivů. **V roce 1970 se konal první ročník Výstavy zájmové umělecké činnosti v Ostravici.** Do úzkého okruhu vystavovatelů patřil už tehdy malíř a řezbář Jan Satina a od té doby až do dnešního ročníku nevynechal jediný ročník výstavy a je jediným aktivním zakládajícím členem výtvarné skupiny.

Malířství je jedním ze silných oborů skupiny Petra Bezruče. Malířům se velmi daří přinášet krásu a tradici života Beskyd do svých děl a tím k návštěvníkům výstavy. Tak tomu bude i v letošním ročníku. K dalším dlouholetým vystavovatelům - malířům patří **Alena Světlíková** z Ostravy vystavující již od roku 1983, profesí magistra farmacie, či **Jarmila Janečková** z Frýdlandu. K nim se v roce 2006 přidal další malíř **Tomáš Večeřa** ze Starých Hamer, své malby v loňském roce představila i **Aurélii Smelíková** z Albrechtic jinak vystavující nitěné obrázky.

Stejně **silným oborem skupiny Petra Bezruče je práce se dřevem.** Kromě již zmíněného **Jana Satiny** k dlouhodobým vystavovatelům patří **Stanislav Gorný** z Frýdku-Místku, který své řezby vystavil poprvé již v roce 1988, kromě klasických dřevořezb jsou jeho specialitou plně funkční dřevěné loutky. Své dřevořezby již 13 let vystavuje **Pavel Červenka** ze Starých Hamer, dlouhodobě vystavuje své samorosty **Josef Kozel** ze Skalice, řezbářství v posledních ročnících velmi obohatili **Petr Maňák** či **Luděk Vančura** z Ostravice.

Jedinečností výstavy dodávají punc ale také ostatní vystavovatelé, již roku 1985 vystavuje své polodrahokamy **Vladimír Machek** z Frýdku-Místku, profesí pracovník výpočetního střediska. Již více než 20 let vystavuje své šité krajky **Anna Plchová** z Paskova, profesorka Vysoké školy báňské. Navštěvníci také uvidí tradičně paličkování **Věry Bedrunkové**, **Eva Vránová** představí vitráže ze skla a **Marta Blažková** malby na hedvábí. Unikátností výstavy jsou také šperky z betonu paní **Kšinanové** či umělecké drátkování paní **Karly Kopcové**. Zde uvádíme jen stručný výčet oborů a vystavovatelů.

Pozornému čtenáři jistě neuniknul další aspekt výstavy a totiž to, že vystavujícími jsou jak umělci žijící a tvořící přímo v Beskydech, tak i z kraje pod Beskydami.

Jak žech jo byl takim gizdym

Adam Wawrosz

Jak žech jo byl takim gizdym, no, tak děšyňč rokuv,
poviado mi muj tatulek, synku, bez urokuv,
že žeš ty se dobře učyl a něrobil figle,
pojedymy do Ostravy obežřit bicygle.
Jak žech my do sklepu přišli, každy na mě volo,
mlody paně divajum se, tu je pěkne kolo.
Ledva žech se jedno vybroł, taki to zavodni,
juž na něgo přibijali tum firme obchodni.
Jak žech jo na kolo šiednul juž vum to jechalo,
tata volo pomalučku, mi se to zdo malo,
přitočil žech ešče vjyncej, tata juž nimože,
volo za mnum, spino rynce, „muj ty švynty Bože“.
Kole školy mignul žech se, jak byš vidol chmure
a na kuńcu, za dědinum, přejechol žech kure.
Tum vum naroz prask šperklapka, v ceště stoji staro baba.
Jak žech jo vum do ni vrazil, zavřeščala, chlopě,
a vtum rane my dva byli i z babum v přikopě.

Jak še jo vum kjedy spumnym na tum historyje,
tak mi je, jak by mi kiery lol za kark pomyje.
Od te doby še na kolo podivat nimogym
a račy chodzým šlapencugym!

Slezský literát a humorista Adam Wawrosz používal pro svou humoristickou tvorbu těšínský dialekt, který je poznamenán – zejména po roce 1938 - polštinou také do jisté míry němčinou. Radek Žvak

Kdyby tak jednou pod Beskydem

Tvorba Petra Bezruče mne provází celým dosavadním životem. Nejprve jsem se s ní setkával v základní škole, ale teprve v čase studií na ostravské konzervatoři jsem se seznámil s Bezručovými verši blíže. Vyslechl jsem cyklus písní „V slezském tónu“ od Jarmila Bughausera. Zhudebnil v Janáčkově duchu čtyři písně na slova Petra Bezruče: Pyšný Janek, Vojanské košulky, Cesta k milé a Mohelnice. Písně byly napsány pro vynikajícího sólistu Národního divadla v Praze Beno Blachuta, nedostižného interpreta Janáčka a všeho co mělo kořeny v našem kraji, rodáka z Ostravy–Vítovic. Zatoužil jsem je zpívat, dokonce byly pak zařazeny do mého absolventského koncertu. Nešlo v nich jen o hudbu, ale právě i o texty, které mě přivedly k bližšímu vztahu ke Slezským písním vůbec. Během dalších let jsem se jimi zabýval stále více do hloubky, byl jsem Bezručem doslova posedlý. Vyhledával jsem v archívech další písně, které byly zhudebněny. V roce 1987 jsem požádal svého dlouholetého kamaráda brněnského hudebního skladatele Jiřího Bulise, který měl také vřelý vztah k našemu kraji, o zhudebnění vybraných Slezských písní. Vybral si nakonec čtyři: Slezské lesy, Motýl, Starček a Kalina II. Premiéru měly mít v září toho roku, kdy jsme tak chtěli v celovečerním pořadu recitace a hudby připomenout výročí 120 let narození Vladimíra Vaška. Bylo to v Olomouci, kde jsem tehdy v divadle působil, do projektu bylo zapojeno několik kolegů z činohry i z hudebního divadla v Hodolanech. Tehdy jsem objevil ještě více tu obrovskou sílu těchto básní a také její nadčasovost i pro dobu, ve které jsme žili. Bohužel toto zřejmě vystihli i dramaturgové v Krajském kulturním středisku v Ostravě, kteří pořad neschválili! Řekli mi prostě: „Bezruče ne.“ Byli jsme velmi udiveni, ale co se dalo dělat. Vrchnost měla ideologické výhrady, zřejmě se báli blížících se změn ve společnosti, které by burčující slova Petra Bezruče mohla ještě víc uspišit. Přesto jsme se tehdy v jedné olomoucké restauraci sešli a 15. září 1987 založili ilegální spolek k obrodě identity našeho regionu „Království lašské“. To proto, že přítomní kolegové byli z celého Lašska, které se u nás rozkládá nejen ve Slezsku, ale i na Moravě. Písně Jiřího Bulise zazněly jen neveřejně, oficiální premiéry se dočkaly až o dvacet let později na frýdeckém zámku.

Po žebřu na patro pro seno už nevylezla – spadla na mlat, kde ji našťastí Chovančíkoví našli. Ocitla se také v nemocnici. Co *včil*? Pomalu začínaly prázdniny, a tak nás maminka dovezla do chalupy k Chovančíkům.

Pak jezdila do nemocnice za rodiči. Když se jejich stav stabilizoval, musela je převézt do podolanské chalupy a starat se. Všichni jsme musely pomáhat, na co nám síly stačily.

Zdravotní stav prarodičů nedovoľoval, aby ve stávajících podmínkách starali dál o hospodářství. Matka proto zařídila, aby své rodiče mohla přestěhovat do Hradce Králové, kde jsme bydleli. V půldomku s dvorkem a zahrádkou i psem jim bylo dobře.

Při procházkách se ocitli na místním lesním hřbitově: A tehdy dědeček prohlásil, že si dovede představit, že *"tu s babi budu mět' hrob"*. Splnilo se – on zde byl pochovaný roku 1980, babička roku 1992.

Vím, že životní okolnosti byly takové, že dědeček Filip i s babičkou Marií z hor odejít museli. Mám však dodnes pocit, že byl jako statný strom, který je nutné přesadit do mírnějšího podnebí, aby vydržel. Protože byl však zvyklý na horskou půdu, v novém prostředí se již nevzpamatoval. Ale BYL. A uvědomuji si, že bylo a JE DŮLEŽITÉ MÍT FILIPA!

Dodatek

V knize **Osady a samoty Zadních hor v historii a v obrazech** kapitola Tanečnice z Podolanek psáno o hájence v Podolankach. Její duch se změnil. Význam revíru zůstal, neboť pod něj spadaly již zaniklé samoty a spadají ty existující i se jmény hospodářů (dle výslovnosti): **Mečova-Zadni** s chalupami **Oldřicha a Josefa Němcových** (v knize-str. 371), **Pajurčanky**, **Umučeny** (str. 372), **Raztoka, Rakove, Bařiny, Skurečena** (str. 374), **Kocianka s Ondrušakovými** (str. 376), **Plucnarka** s hospodářstvím **Josefa a Oldřicha Vašutových** i **Oprštěnych**. Všechna jmenovaná místa se jmény hospodářů jsou svázány příbuzností s rodinou **Jána Chovančíka na Podolankach**, jehož stavení je na snímku (str. 375-dole). A stavení **Filipa a Marie LIŠKOVÝCH** na snímku (str. 375-horní) je nejbližší právě podolanského revíru s hájenkou.

Olga SZYMANSKÁ - Lišková

verše: z autorské sbírky RYTINY-Kříž kamene a pramene Beskyd (2013)

LACH

Všem Podolančanům ona *buda* sloužila po válce k setkáním a zábavám. Filip s Marií sem přicházeli pobavit se i zatancovat. Někdy se děda vydal pěšky *Deščanym* a od *Kocianky* do vrchu přes *Umučene* na *Martiňak*. Zdejší hostinec stál na hranici: z jedné strany se přicházeli chasníci ze Zadních hor a ze druhé hlavně ti z Horní Bečvy. Zábavy zpravidla končily bitkou mezi oběma skupinami.

Ve chvíli, kdy se někomu v ruce zabýklo ostří a děda zaslechl: "*Včil to budě na nože*", se snažil vždy vzdálit. Byl zodpovědný za rodinu. Když návštěvy na Podolankach nadšeně prohlašovaly, jak je na tom Valašsku ale krásně, Filip zdůrazňoval: "*Nale tu stě na Lašsku, ni na Valašsku!*" Smysl pro humor užíval plnými doušky.

S bratry a sestřenicemi jsme na potoce z kamenů stavěli hráz. Náhle cách! – smočil nás vodopád. Děda hodil veliký placák těsně vedle nás do vody. Široce na mostku rozkročen se chechtal, jak jsme mokří. – Do vody hodil nejdříve velkou černou duši, hned za ní nás a dělej, co umíš-tak nás učil plavat. Že to bylo v lesní tůni, kde bys psa novým kouskům neučil!, jak byla studená, mu vůbec nevadilo. – Hru *Na fojta*, tj. jeden leží na břiše a hádá, kdo ho facne přes zadek, tak dlouho, až uhodne, děda dovedl k dokonalosti. Hadače *uřnul po řiti* dvěma prsty či palcem tak, že to štípalo či napodobil facku druhé. Tak vlastně nikdy sám nehádal. – Rád ležel po nedělním obědě v kuchyňském lůžku s nohama přes pelest' a já mu jemně přejížděla po bosých obrovských chodidlech – pro mě lodích – pravým rýžákem, až usnul.

RYTINY

*Jen dva páry očí
vrostlých do dveří
a na peřině
těžká moucha.
(1983)*

STROM

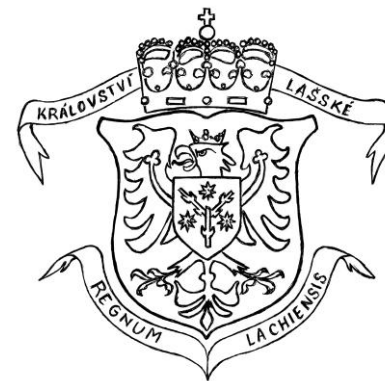
Dědeček dostal zánět mozkových blan. Připadalo mi to, jako když se zlomí nejvyšší smrk. Po operaci se babička se za ním chystala do nemocnice. Brzo ráno honem *dat' hydu* (poklidit) a stihnout ještě z Plucnarky autobus k vlaku.

V listopadu roku 1989 mne nejvíce zaujala slova z básně Úspěch, která mne pak provázela v časech nastávajících:

„Kdyby tak jednou pod Beskydem
pochodeň k Těšínu vzplála,
řadám, kde šel bych jak prostý muž,
píseň má do kroku hrála,
kdybys, ty deptaný národe,
uspaný spoutaný obře,
kdybys TAK písni mé rozuměl,
řekl bych: Zpíval jsem dobře.“

V posledních letech se často zabýváme otázkou, zda nebyli skutečně autoři Slezských písní dva – Vladimír Vašek a Ondřej Boleslav Petr. Mnohé indicie tomu nasvědčují – rozdílný rytmus básní, jejich náboj aj. Zejména muzikanti, kteří se uchopili jejich zhudebnění se k tomu přiklánějí. Tato otázka bude zřejmě nadále nevyjasněna, jedno je však jisté: ať už je to tak, či onak – nebýt Vladimíra Vaška nikdy by se tento básnický poklad našeho lidu nedostal na veřejnost, nikdo by o něm nevěděl...

Zdeněk Vilém Krulíkovský



TROJMEZÍ

V hlubokém údolí
pod vysokým nebem
protly se siločáry
ze tří srdcí-tlukot neustává
po kamenech běží voda
jako Chopinovy noty
ze Slovenské země pryští míza
lašský vánek s českou polkou
pohrává si jako chlapec s holkou
od Hřčavy vál
žádné průrvy rozeklaných skal
hebké louky mýtiny
a lesy vzrostlých stromů
sešli se tři bratři-našli cesty domů.

Bohumír Vidura



Kostel na Hřčavě – B. Zvada

kterým mě babička učila žnout travu. Použité hřebíky vyklepával a se vším co se dalo ještě použít, ukládal do velké almary na *huře* (půdě). Tam všechno vonělo dřevem. Kdy nás rodiče všechny tři děti přivezli a ptali se, zda tam můžeme být celé prázdniny, Filip na to: "**Tajak ni, nale budu robiť, na co každý budě stačiť**". Při pasení krav jsme sbírali, co les dal, protože "jenom" si hrát byla, podle něj, škoda času. Kromě louky u chalupy jsme ještě na lesní u *Žačky* a na další pod lesem sušili, vozili či nosili do stodoly v nůších seno. V něm se prima spalo. Postupně jsme zvládali práce, které byly v hospodářství třeba.

Děda sehnal pod okno v kuchyni stůl. Se šupletem, výškou i hloubkou přizpůsobeném celkovým rozměrům stolu. Důvod pádný: když se v chalupě sešlo více našich rodin, šuple se vytáhlo a ustlalo se. Jako děcko jsem v něm taky spávala. Když jsme zalehli, šuple se zasunulo tak, aby zůstala škvíra pro trochu světla. Na desce stolu děda s dospělými příbuznými hrávali mariáš. A to tak potichu, že když třísknul pěstí do stolu, což bylo často, při usínání jsme sebou trhali.

HRDINA

V době druhé světové války Filip vozil potraviny ukryté v seně někdy až k *Samorostlému*, kde čekali partyzáni. Někdy tak převážel zbraně, jednou také osoby. Gestapáci na dolině pod chalupou mu v seně šmejdili bodáky, naštěstí tehdy, když se ze Samorostlého vracel už tzv. s prázdnou. Vypravoval, že večer se do chalupy přihrnuli unavení partyzáni: najedli se, napili, tvrdě usnuli. Do rána děda hlídal oknem výhled na dolinu, babička k revíru. Kdyby se objevilo gestapo, že partyzány snad stačí vzbudit. Velmi riskovali.

Druhý večer se objevili gestapáci: na kontrolu i malý odpočinek. Jednou se Filip navečer nevracel a zároveň bylo z Plucnarky slyšet střelbu. Marie - s peřinou v loktuši přes záda, na jedné ruce malou dcerku, za druhou synka - upalovala ke *Škyvarskému* lesu. Pod duchnou v seně krmelce s dětmi přečkala do chvíle, kdy je Filip vyhledal. Na přelomu 1944-1945 děda pomáhal stavět *budu U Horního kašтана* (u cesty z Podolanek na Čeladnou). Sloužila k ubytování kopáčů pro protitankové zákopy, které dělali v místě pod Jámou. Později měla bouda být noclehárnou pro německé vojáky, kteří by tu zachytili ruskou ofenzívu, což se nakonec odehrálo u Ostravy.

Myslím si: muži – ve druhé světové válce bojující tak jako Filip, byli hrdinové. Proto, stejně jako můj dědeček, byli po válce významení. Ženy v chalupách samy s dětmi musely hospodařit a snažit se přežít. Navíc se z mnohých staly vdovy. Nikdo je však za jejich tiché hrdinství nevyznamenal, což by si zasloužily stejnou měrou.

MUŽ

Věnem od nevěstiny matky Františky dostali Filip s Marií pozemek pod Chovančíkovými. Začali stavět. První zásobu nepálených cihel změnil prudký déšť v bláto. Napodruhé již s pomocníky vybudovali obytnou část, stodolu s kolnou, chlívem, chlívkem, kurníkem, přího-nem a plotem. Vykopali studnu na dvoře, s chodníkem z placatých kamenů do zahrady s ovocnými stromy a keři, potůčkem, dřevěným stolem s lavicí pod jabloní i branky do zeleninovo-bylinkovo-květinové zahrádky pod okny s výhledem k hájovně a revíru. Filip nechával prostor Marii pro každonedělní mši v čeladenském kostele i zastavení a modlitby na hřbitově u hrobů příbuzných rodin. V době honů vozil panské, někdy církevní návštěvy: v létě v kočáře a v zimě na saních s cinkavými zvonky. Koně vždy dva, to kdyby se jeden zranil a aby mírnili skluz saní. S nimi dokázal mluvit. Pečoval o ně v létě i v zimě stejně: *"Kuš je tež živy tvor a musi zřať, byť nětahně."*

S babičkou jsme za dědou chodily do lesa s obědem a cestou jsme sbíraly houby. Přehlédl je a pravil: *"Didi, to něsu hříby, ty do te mačky nēchystaj, ty su dobre leda kravam"*, neboť kromě praváků, křemenáčů, *sinálů* (do omáčky) a *kurek* (lišek) jiné houby neuznával ni za hodna pohledu.

DĚDOVA CHALUPA

Ve stráni svého moře

první vor

bouří rozřistěný.

Děd - Noe z hoře

postavil nové stěny.

S plachtou naděje

vyplul pro rouno

Rodu.

HOSPODÁŘ

Stahování dřeva koňmi z okolních lesů do revíru a doprava na pilu byly hlavní náplní Filipovy práce. Patřil k nejlepším, podobně jako vdova po kolegovi, kterého při kácení v lese usmrtil strom, to s koňmi dovedla líp nežli mnohý zdatný chlap. Byla radost ho vidět rozkročeného sít kosou. Naučil sít moji maminku, až v tempu stačila, ale vnoučata ne, protože měl strach, aby se nezranila.

Ukázal nám, jak se naklepává a brousí *oselkou* (brouskem) kosa i srp,

Pranostiky

Na svateho Petra a Pavla leje, že budě dost' hub naděje.

Něhledaj ve žniva chladu, dočkaš se hromskeho hladu.

Po svatym Michalu past' možeš na povalu.

Ukázka abecedy nářečí ze sbírek J. L. Mikoláše:

Ani pes zadarmo něštěko.

Buh člověka člověkym tresto.

Co kumu šmakuje, tym se něotruje.

Čim vice kuchaři, tym horši polivka.

Dej pokuj pokujovi, dy ti pokuj nic něrobi!

Fuk z lesa, fuk do lesa.

Gořolinka dobre zeli, ta člověka rozveseli.

Hromada lekaři, smrt' jista cisaři.

Choč se něleje, dy ynym kape.

Inša krajina, inša manira.

Jak vtočka chytaju, pěkně mu zpivaju.

Kdo se smjeje, tymu sadlo rostě.

Latu na latu bije a gořolku pije.

Mudřejši vajco, něž kura.

Něchod' kaj ti nětreba, kaj něvyrobiš chleba.

Opity jak pantok.

Pes psu oko něvyhryze.

Rozumi celině, tata byl cyhloř.

Řydky do procesuje.

Stary jak svět, hlupy jak cep.

Šel Job pro Joba, zustali tam oba.

Třeba mu dač, bo dostaně pipec.

Už mu huňka tle.

Všecko do času, Pan Buh na věky.

Zamračity jak Lysa.

Žere jak Prajz.

Budoucno Honzy

Čekají nás špatné časy,
vypadnou nám zuby, vlasy,
bude to už každou chvíli,
pokrok dál kupředu pílí.
Ať sever, jih, východ, západ,
všude se snaží mít nápad,
objevy dělají pilně
vědci, většinou mylně.
Konečně se podařilo!
Něco extra objevilo!
Informuje rozhlas, leták:
Vznikl elektrický s m e t á k!
Je to tyčka, na ni čudlík,
který zvládne i náš pudlík:
zapnout, dotknout zprava-zleva,
v mžiku místnost uklížena!!
Staří, mladí, muži, ženy,
tím výtvořem jsou nadšeni,
bez práce byt jak klíčku mít,
větší zázrak nemůže být!
Hloupý Honza s pece slezl,
v okamžiku vynalezl,
co lid potřebuje vždycky:
h a j z l p a p í r elektrický!
Nechce za to princeznu, trůn,
zrak obrací jen k nebesům:
pomoz nám, Pánbíčku, být lepší s námi,
ať nejsme ze všeho tak pokakáni!

Olga Tlučková

poslouchat jeho povely, čekali na pamlsky z tepla jeho dlaní. Zastal práci za dospělého, jedl by za dva. Navíc *kopa děcek* ve stavení – hodně krků.

Největší hospodářství Chovančíků u podolanského revíru v Zadních horách potřebovalo pacholka. *Gazdina*, syn a tři dcery nestíhali všechnu robotu. Stejně tak již ne zdravý hospodář, který musel jezdit do Čeladné odvádět desátky: příhonem a přes revír s hájenkou ke „Křižu“, pak prudce dolů, vpravo rovinou k Plucnarce a konečně zatačkami do obce. Z Podolanek na Čeladnou dávno nevedla stezka pro obchodníky, pocestné i pašeráky, ale ani pořádná cesta pro povozy. V bouřkách a deštích voda na ni navalovala kameny a strhávala vše kolem do peřejí Čeladenky. A tak se jednou v Tisňavách při zpáteční jízdě pod Chovančíkem utrhł podmáčený břeh: hospodář i koně našli pod převráceným žebříňákem smrt (stejně jako další hospodáři z příbuzných rodin).

Filip později pomáhal dělat cestu od podolanské Plucnarky až k hájovně na horním konci Čeladné. Navězt a naházet štěrk, na to jíl. Koně zapřáhnout do dvou ráhen, mezi nimiž byl na koncích upevněn válec. Při bezpočtukrát povelení "hot, čehý, prrrr" každý úsek uválcovat tak, až vytvoří pevnou vrstvu. Ale při *buřkách a deščach* si kus i z nové cesty voda urvala. Tak znovu...

PACHOLEK

Na Podolankách roboty *tajag kop sena*, ale toho se nebál. Báł se jen své tajné lásky k nejstarší z dcer hospodáře Emilii. Roku 1914 musel narukovat. Možná si pomyslel, že když mu Milka *sejdě z očí, sejdě aj z mysli*, bude pokoj. Byl přece daleko a navíc se dostal do zajetí. Přesněji řečeno, nechal se s kamarády zajmout, a tak se ocitl se až ve Vladivostoku a nevěděl, kdy a jestli se vůbec vrátí do vlasti. Z jeho vyprávění o tom nic moc nevím, pouze, že v zajetí se konečně dosyta najedl. A že po válce zamířil opět na Podolanky, protože měl milou stále v srdci. Po návratu zůstal jako opařený: Milka už byla vdaná do myslivecké rodiny. Začal pokukovat po mladší Pepince, vizáží podobné jeho lásce. Ale i ta se brzy vdávala. V době, kdy Filip rukoval, byla nejmladší z dcer ještě dítě. Po návratu z války působila Mařenka svou drobnou postavou, černým copem a očima jako trnky stále dětsky. Dívčí půvab byl však již znát...

K tomu, jak se sblížili, mi babička Marie odpověděla, že jí „...bylo pacholka luto. Tož mu smutnému přiněsla tu litrak s nadojeným mlikem, tu cosik od oběda.“ Více nežli o půl hlavy větší chasník to začal oceňovat a... babička se usmála: "Tož to víš, ten by nakonec zyd aj mňa - samu lasku." Při sňatku v Čeladné roku 1927 měla Marie dvacet čtyři léta a Filip třiatřicet.

Jak je důležité mít FILIPA

Výška sto devadesát, pod kloboukem zadumaný pohled. Ruce jako lopaty dovedly vzít za práci. Řeči i chvála byly pro něj zbytečné. Tak si pamatuju dědečka FILIPA.

Když jsem rozum brala, učil mě větu (dle něj „bečuanske“, tj. nářečím Bečvy): „*Dyž ňa nesceš, tak ňa nemrňuchaj a vrat' ňa kružco*“ a dodal: „*Dyž sa to dobře naučíš, dostaneš bonbon!*“

DĚCKO

FILIP spatřil světlo světa 15. března 1894 v náručí Aněšky Liškové z Čeladné č. p. 181. Jeho děd Josephus Lischka měl z druhého manželství se sestrou své zesnulé ženy kromě tří další čtyři děti: *Anešu* „nejstarší. Otec synka zůstal neznámý. To se stávalo, když mladá děvucha přišla na velký grunt do služby a stejně i to, že se k dítěti otec později přihlásil, aby bylo *pro pozdější* zaopatřené. Ne tak u Filipa, příjmení měl proto po matce. Její rodina malému vynahrazovala, že otce nemá, pomyslíme si. Matka však brzy odešla do služby na Staré Hamry a synek doufal, že pro něj pošle. Ale neozývala se a čeladenská rodina mlčela. Jen se dozvěděli, že se Aněška na Starých Hamrech provdala. Filip měl hlad-doslova, ale to mu tolik nevadilo. Hladověl po lásce a láskyplném pohlazení. Vrstevníci se mu posmívali – leckdy dost krutě.

Většinu času místo školky jsem byla u dědečka a babičky v podolanské chalupě. Naučila jsem se mluvit v lašském nářečí. A když jsem na otázky učitelů v první třídě v Náchodě odpovídala také v nářečí, protože jsem jinak neuměla, na vlastní kůži jsem poznala, co dokážou spolužáci.

PRABÁBA

(Dědečkovi)

Čeladenský tvůj syn

bez otce oněmělý

jen tichučky byl.

Bez tebe – Maryčky

pohledem jen žil...

OGAR

Filip dělal všechny práce, na které stačil. Trápení svěroval jediné koňům ve stáji. Neposmívali se: stříhali ušima, když vešel a promluvil, frkali, když je hladil. Od zkušených koňáků odkoukal, jak je strojit, vyvádět ze stáje, zapřahat, odstrojovat, hřebelcovat. A koně se učili

Nic nového pod sluncem

Bezručovým pramenem
je beskydská škarpa?
To už tu bylo před časem
z papírnictví Narpa.
Dajana by měla vědět,
kdo dostal ten nápad,
protože já už v těch letech
dokážu jen chrápat!

**Vše dobré slušňákům znova
vinčuje Olga Tlučková**

Místek – 4. června 2016

Letní jubilanti – čestní členové Království lašského



Olga Tlučková – 10. září – 95 let

Hodně štěstí, zdraví!



U soutoku Odry a Olše 10.4. – foto A. Krulíková



Lašsko – valašské setkání nad Pustevnami 1.5. – foto Z. Sobel



O. Szymanská – U Kotvy v Praze 16.4. – foto R. Šatánková



Start tradičního pochodu na Kozinec 8.5. – foto J. Popek